

SURSE ALE IMAGINARULUI LINGVISTIC ÎN POEZIA LUI GEORGE

COȘBUC: ABATERILE DE LA NORMELE MORFOSINTACTICE

Radu DRĂGULESCU, Associate Professor Ph.D.,

„Lucian Blaga” University of Sibiu

Abstract: Our work aims at analyzing the modalities of expressiveness through deviations from the grammatical rules as they transpire from the poetic work of G. Coșbuc. Although some researchers point to the poetic licenses, which they consider deviations from the common grammatical usage and rate them as undesirable because they cannot contribute to the enrichment and improvement of language, these intentional misconduct, however, have a dominant role in obtaining new expressive language carats. Thus, we emphasized the peculiarities of change of gender, number and case articulation of substantive changes (or common equity), demonstrative pronouns specific forms, the use of personal pronouns with dative possessive value, possessive adjectives, verbal changes, alternation of times and verbal modes, the voice, specific uses of sentences, interjections and adverbs etc. Effects of stylistic deviations obtained by morpho-syntactic rules are usually very expressive and should be considered as such, to build a complete and correct picture on the modalities of expression of an author. The values of morphemic nature belong to the paradigmatic plan and will be marked by dominant stylistic-semantic and the values syntactic nature of the syntagmatic.

Keywords: Coșbuc, linguistics, grammatical deviation from the norms, expressivity, linguistic imaginary, language as creative act

Există o poezie a gramaticii?, se întreba Ștefan Munteanu¹. Întrebarea ar presupune un răspuns pozitiv, dacă se admite că poezia, în primul rând, și literatura, în general, este artă a limbajului, acesta nefiind un material anexat gândirii artistice și utilizat de ea, ci însăși substanța purtătoare de semnificații a acestei gândiri. A coborî până la rădăcinile verbului prins în formele și legăturile lui gramaticale nu este o îndeletnicire facultativă și exterioară cercetării poetice, și nici una nativă, ci dimpotrivă una necesară și internă.

Pompiliu Dumitrașcu² atrăgea atenția asupra *licențelor poetice*, pe care le consideră *abateri de la uzul gramatical comun și le cataloga drept nerecomandabile*, deoarece ele *nu pot contribui la îmbogățirea și perfecționarea limbii*. Aceste *abateri intenționate*, au însă un rol covârșitor în obținerea de noi carate în

¹ Ștefan Munteanu, *Introducere în stilistica operei literare*, Timișoara, Editura de Vest, 1995, p. 270.

² Pompiliu Dumitrașcu, *Contribuții la studiul limbii și al stilului operei poetice a lui George Coșbuc*, în *Studii despre Coșbuc*, Cluj, 1966, p. 220.

expresivitatea limbii. În mod paradoxal, o spune chiar autorul studiului când afirmă că atunci când întrebuintarea formelor și construcțiilor populare este făcută conștient, putem presupune că autorul militează pentru formele corecte. De pildă, când formele gramaticale regionale din vorbirea unui erou nu se întâlnesc în vorbirea scriitorului, am putea considera că, procedând prin contrast, scriitorul respectiv pledează pentru generalizarea formelor literare. Printre procedeele stilistice specific coșbuciene se numără și devierile de la normele gramaticale.

Astfel, în privința **substantivului**, întâlnim numeroase **schimbări de gen**:

s.n. > s.f.: *lacăt* > *lăcată*, cu schimbarea de accent aferentă (*Filozofii și plugarii*)

s.f. > s.n.: *laviță* > *laiț* (*Dragoste învrăjbită*), *purpură* > *purpur* (*Nunta Zamfirei*), *frază* > *frazul* (*Atque nos*), *vraja* > *vrajul* (*Draga mamei*)

s.f. > s.n.: *câmpie* > *câmp*

s.n. > s.m.: *câmpuri* > *câmpi* (*Fulger*)

s.m. > s.n.: *sâni* > *sânuri* (*Crăiasa zânelor*)

Modificările în planul **categoriei numărului** nu sunt nici ele accidentale:

sg. *paș* (*Tulnic și Lioara*)

pl. *brâne, frâne* (*Pașa Hassan*), *pulpi* (*Nunta Zamfirei*), *basmuri* (*Popasul țiganilor*), *spațiuri* (*Din adâncimi*), *palaturi* (*Fulger*), *mărgăritari* (*Cântece*), *căși* (*Draga mamei*), *taberi* (*Fata craiului din cetini*), *hotară*; *groape* (*Blăstăm de mamă*), *furtune* (*Fata craiului din cetini*), *rane* (*Jertfele împăcării*), *pasuri*; *curcubaie*; *miorele*; *miori* (*Dragostea păcurărească*), *roate* (*Legenda rândunelei*), *sânuri* (*Crăiasa zânelor*). Pluralul *fragi* este în feminin: *Fragi i-am dat, ea mi-a zis: -„Na-le!”* (*Mânioasă*).

În cazul declinării substantivale, licențele sunt mult mai numeroase, Coșbuc utilizând **antiptoza**:

*Rada râde, le dă apă,
Toți din pumnii ei să beie*³

(*Rada*)

*În vis, exilații pământului lor,
Văd Sudul, o țară, și ei un popor.*
(*Popasul țiganilor*)

Și-n codri ei lăsat-au, de-ar fi vreo mișelie,

---

³Scriban notează conjunctivul „să beie” drept o particularitate regională specifică ariei nordice: **beáu** (vest) și **béu** (est), **beút** (Ban. Olt. Trans.) și *băút, a bea* v. tr. (lat. *bĭbere*; it. *bere*, și *bévere*, pv. *beure*, fr. *boire*, sp. pg. *beber*. – *Beaú, beí, el bea, eí bea*, în nord *í beu; să beaú, să beí, să bea*, în nord *să beíe, bând și*, la Moxa, *beund*).

Cu opt centurii Quintus pe-aproape să se ție.
(Jertfele împăcării)

Adesea unele forme specifice flexionare, au efecte stilistice superioare:
genitivul: *căsii* (Străjerul), *sorții* (Numai una), *numele maică-sa* (Blăstăm de mamă),
sfatul tătâne-său (Fulger).

genitivul arhaic: *larg cuprins de multe zări* (Nunta Zamfirei), *umbră de-albastre-ndepărtări* (Fata craiului din cetini), *amurg de seară* (Draga mamei).

dativul arhaic: *să fiu de răs la fete* (Cântece), *am dat milă la săraci* (Vântoasele).

dativul etic: *mi-o tot sfădește* (Draga mamei), *Ți-am umblat și-n deal și-n vale; Tu-mi umblai sfios*, *Sorine* (Nu te-ai priceput), *Măicuță dragă, cartea mea / Găsească-mi-te-n pace* (O scrisoare de la Muselim-selo), *nu mi te mâhni, copile* (Cântec ostășesc), *De-atunci văzut-a lumea pe Craiu-Încetinatul / Strângându-mi-se-n brațe cu Tabără-mpăratul; și așa mi s-a prins fata și așa mi s-a jurat* (Fata craiului din cetini).

vocativul: *brade* (Bradul), *Doamne* (Trei, Doamne, și toți trei), *Radă* (Rada), *Nină* (Ceas rău).

Din necesități de versificație, consideră Pompiliu Dumitrașcu ⁴, sunt întrebuințate **substantive proprii masculine cu articol hotărât**, precum *Vladul*, în *Rada*. Cercetătorul precizează, însă, într-o notă, că articularea numelor proprii este o trăsătură arhaică a limbii, care se menține în rare cazuri. În secolul al XIX-lea procedeul era însă frecvent. Să nu uităm că Macedonski, în timpul campaniei sale de denigrare a poetului îl numea pe acesta, de cele mai multe ori, cu sens depreciativ, *Coșbucul*. Noi credem că articularea numelui din poezia *Rada* nu este o consecință a realizării rimei, ci este intenționat folosită, pentru a preciza cu exactitate despre cine anume este vorba și în pielea cui anume și-ar dori să fie poetul:

Un sărut păcat să fie?

Numai popa să nu-l știe,

Căci te sperie cu iadul –

M-ar putea speria pe mine

Popii toți, de-aș fi eu Vladul!

Adesea întâlnim și fenomenul când substantive proprii sunt transformate în substantive comune, realizându-se **antonomaza**, o figură obișnuită la Coșbuc: *neoptolemi* (*Andromache*), cu sensul de eroi, *helene* (*Andromache*), cu sensul de femei frumoase, *bogdane* (*Ghiaura*), cu sensul de românce (moldovence), *zoili* (*Poet și critic*), cu sensul de critici care nu merita apreciați etc.

---

⁴ *Ibidem*, p. 222.

În cazul **articolului**, licențele constau, de obicei, în utilizarea **articolului⁵ genitival în formă invariabilă**, pentru păstrarea ritmului: *am uitat a lui cuvinte (Un basm), ochii vii și dragi a pagului (Teotolinda), aceste vorbe-a mele (Fata craiului din cetini).*

Un alt caz este transformarea **articolului⁶ posesiv în pronume**: *Colo-n colț acum răsare / Un copil, al nu știu cui (Iarna pe uliță), Dar el [pruncul] nu era al nostru, el era al țării-ntregi (Regina ostrogoților).*

Luminița Chiorean⁷ precizează că **al (a, ai, ale)** are un “statut dublu”:

(1) “articol” (în structura posesivului);

(2) articol/pronume + genitiv.

În studiile de orientare structuralistă și generativ- transformatională, se adoptă o interpretare analitică, relativ unitară. Gruparea în discuție este disociată morfologic, asadar **al (a...)** este **pronume semiindependent**, indiferent de determinat: posesiv/genitiv- și sintactic are **funcție autonomă**, datorită atributelor clasei nominale: are paradigmă în funcție de gen, număr, caz⁸.

subordonat prin acord: *Ai mei pieriti sunt, pasă, toti...(El Zorab)*

Un procedeu frecvent în opera coșbucienă constă în **absența articolului nehotărât**: *Se ivește, alene vine / Flăcău nalt cu pasuri line (Dragostea păcurărească).*

Adesea poetul utilizează **articolul nehotărât** acolo unde ne-am fi așteptat să întâlnim **articolul hotărât**: *Ce, la piept a pus ea floare (= crinul)?; Și-l ajunge carabina: / Nu-n piept strâns cu haină verde (Baladă albaneză), Latră câni de sună valea; Mult amar de cine-și lasă / Mamă și frați buni acasă!; Să las frați, să las o mamă (Dragostea păcurărească)*

Alteori poetul recurge la **articularea substantivelor proprii**: *Cotorul (Un Pipăruș modern), Vladul (Rada), pentru-o Lină (Mânioasă), un Cristos (Trei, Doamne, și toți trei), o Marie (Fragment [Ea nu-i închide ușa, nu-l prinde de vestmânt]), Caraimanul; Teleajenul (Prahova), o Ileană (Pierde-vară)*

Pronumele se bucură de o mai mare atenție din partea poetului. Cele mai multe abateri constau în folosirea **formelor pronominale demonstrative** în *varianta lor populară*: *asta, ăsta, cesta, ista, cela etc.*

---

⁵ Sau a mărcii de acord. Ase vedea în acest sens http://www.academia.edu/5665421/Originea_articolului_posesiv-genitival_al_%C5%9Fi_evolu%C5%A3ia_sistemului_demonstrativelor_%C3%AEn_rom%C3%A2n%C4%83

⁶ *Ibidem.*

⁷ A se vedea în acest sens Luminița Chiorean, *Descrierea textuală a pronumelui semiindependent. Secventa “al (a, ai, ale)*, http://www.uab.ro/reviste_recunoscute/philologica/philologica_2002/index7_philologica_2002.hp.

⁸ *Ibidem.*

Pronumele *asta* și *alta* apare, uneori, cu *valoare neutrală* sau de **pronume nehotărât**: *păcat e asta?* (*Sub patrafir*), *alta ce-i?* (*Dușmancele*). Pronumele nehotărât este foarte frecvent în opera coșbuciană: *Găsești tu una* (o minune), *De va trece însă una* (o nevastă) (*Puntea lui Rumi*), *Că nevasta una știe* (o taină) (*La oglindă*), *îmi gălesc eu una* (o fată) (*Politică*), *Unul tace, altul cere* (*Cântec XXXI*), *Să și-o caute fiecare* (*Cântec XXXV*).

Uneori poetul obține un pronume nehotărât precum *altu-cine* (*Nușa*), prin alăturarea unui pronume demonstrativ cu unul relativ-interogativ.

Adesea întâlnim folosirea pronumelui personal la **dativ cu valoare posesivă**: *vorba-i e tunset* (*Pașa Hassan*), *luând din mână-i* (*Dragoste învrăjbită*), *leagăte de fată-ți* (*Dragoste învrăjbită*), *în ce pământ le doarme mortul* (*Ex ossibus ultor!*).

Foarte rar, Coșbuc utilizează **forma populară a pronumelui personal** la persoana I: *Io-ți rămân doară fecior* (*Blăstăm de mamă*).

Anastrofa este o figură caracteristică a poeziei coșbuciene: *lăsa-te-vor* (*El-Zorab*), *de mult i-e fata dragă* (*Brâul Cosânzenii*).

Uneori, au loc schimbări ale persoanei. Astfel, în *El-Zorab*, la un moment dat, arabul, deși se adresează pașei, folosește persoana a II-a plural, pentru ca, imediat apoi, să treacă la persoana I singular:

Voi merge, pașă, să cerșesc,

Dar mila voastră, n-o primesc –

Ce bine-mi poți tu da?

De asemenea, în *Jertfele împăcării*, întâlnim un caz special, când în text intervine, *ex abrupto*, un personaj masculin, despre care poetul amintește la persoana a III-a, dar la care nu face nici o referire până atunci, nici de atunci încolo. El nu are identitate și nu știm nici un detaliu despre el:

- „Nimic nu-i mai puternic în om ca slăbiciunea!

Și slab ce ești tu, Tibul, s-ascuți de rugăciunea

Femeilor! Barbarii au rele gânduri, cred!”

Dar nu-l ascultă Tibul;...

Din punct de vedere **adjectival**, ocurențele sunt, cum era de așteptat, mult mai numeroase și mai seducătoare. Coșbuc, fin observator, atent la tot ceea ce se întâmplă în jur, este, conform părerii unanime a cercetătorilor, un spirit contemplator, de multe ori în deficitul analistului psihologic (care, susțin unele voci, ar fi inexistent în cazul unui *poet țăran*). Coșbuc excelează, zicem noi, în procedeele de **formare a gradelor de comparație**, în special a superlativelor: *lucru tare cu-nțeles* (*Nunta Zamfirei*), *grozav de tare* (*Lordul John*), *supărată foc* (*Dragoste învrăjbită*), *crunt de nemilos* (*Nebunul*), *toată-n tot frumoasă cum eu nici nu pot... s-o socot cu mintea mea* (*Nunta Zamfirei*).

Specific coșbucian este și procedeul de **adjectivare a substantivelor**: *vânt de-abia clătinător* (*La Paști*), *rele pierzătoare* (*bradul*), *n-a fost nici unul plângător*

(*Moartea lui Fulger*), *piticul... privitor* (*Nunta Zamfirei*), *bărbat tânguitor* (*Lupta vieții*), *lespede de marmor*; *zdranță de vestmânt* (*Fatma*), *columnele de marmor* (*Non omnis moriar*) etc.

Oximoronul nu este nici el un caz rar: *farmec dureros* (*Fatma*), *ochii-i otrăviți de dulci* (*Crăiasa zânelor*), *nobilul tiran* (*Poet și critic*).

Adjectivul posesiv etic apare destul de rar în poezia lui Coșbuc. Dacă ținem seama de natura specială a lirismului său, și problemele pe care le ridică exprimarea subiectivității sale, acest fapt nu trebuie să ne mire. În cele patru volume ale sale, poetul nu numește, de regulă, nimic *al său*. Doar în poezia *Din copilărie*, când evocă un episod din viața sa, Coșbuc folosește sintagmele *Sărmanul meu codru* și *Iubitul meu codru*, formule în care putem întrezări o exprimare subiectivă a autorului.

Adjectivul posesiv la persoana I este, însă, o prezență constantă, foarte des întâlnită, la început, în opera coșbuciană: *largul meu* (*Cântecul fusului*), *mintea mea* (*Nunta Zamfirei*), *brâul meu* (*Fata morarului*, *Brâul Cosânzenii*), *calul meu*, *fala mea*, *odorul meu*, *visul meu* (*El-Zorab*), *fiul meu* (*Regina ostrogoților*) etc.

Cu timpul, însă, poetul va renunța la acest procedeu. Privind statistic, în *Balade și idile* se găsesc 53 de adjective pronominale posesive la persoana I. În *Fire de tort* întâlnim 49, în *Ziarul unui pierde-vară* 10, iar în *Cântece de vitejie* numai 8. Acest fenomen poate fi explicat și prin faptul că în ultimele volume sentimentele colective sunt mult mai des evocate decât în volumul de debut sau în *Fire de tort*. Persoana I trece pe un plan secund, autorul dând glas mulțimii, poporului ca entitate de sine stătătoare, constituită din mai mulți indivizi ale căror subiectivități se contopesc într-un singur ideal: libertatea, independența sau, pur și simplu, lupta.

Cea mai mare frecvență și cel mai mare rang al expresivității obțin, în opera lui Coșbuc, **verbele**. În special sunt de remarcat **fonetisme populare** precum *să stee* (*Moartea lui Fulger*), *beu* (*Cântec*), *vreu*, foarte des întrebuințat, *a plini chemarea* (*Moartea lui Fulger*).

Fonetismele regionale, îndeosebi ardelenismele, sunt destul de rar întâlnite, fiind mai frecvente, în special, în creațiile din perioada sibiană, când poetul transpunea basmul popular în versuri. Unele forme, astăzi interpretate ca fonetisme regionale⁹, erau pe acea vreme conforme cu norma generală de la sfârșitul secolului al XIX-lea: *înțoarnă* (*Fata craiului din cetini*), *măsură* (*Tulnic și Lioara*), *s-o-mbune* (*Cântece*), *încred* (*Bradul*), *se-nvârte*, *să lucre* (*Izvor de apă vie*), *muge* (*Rada*), *străluce* (*Fulger*) etc.

---

⁹ Pompiliu Dumitrașcu, *Contribuții la studiul limbii și al stilului operei poetice a lui George Coșbuc*, în *Studii despre Coșbuc*, Cluj, 1966.

Iotacizarea, mai ales a verbelor la pers. a III-a, sg, conj., prezent, și a pers. I., sg., ind., prezent, este un fenomen obișnuit al operei coșbuciene: *ascunză (În miezul verii)*, *(eu) să pui (Calul dracului)*, *să scoată (Rada)*, *să prinză (Fulger)*, *știu (Dușmancele)*, *să vii (Gazel)*, *să vază (Fulger)*, *(eu) să spui, să puie, să-mi rămâie (Rea de plată)*, *să mință; să ție (Puntea lui Rumi) etc.*

Verbele impersonale apar rar, dar cu un scop bine definit din punct de vedere expresiv: *Și-a-nnoptat (Noapte de vară)*.

În manuscrisele sale s-au păstrat notițe în care poetul „întreprinde scurte cercetări cu privire la întrebuițarea verbului în graiurile populare. El insistă asupra rolului pe care-l joacă accentul în cazul formelor scurte și arată că aproape toate graiurile, cu excepția celui muntean, fac uz de ‚tulpinile goale’ ale verbelor”¹⁰.

Adesea întâlnim abateri de la formele corecte ale **conjugării**: *(ei) s-adun (Atque nos)*, *se desfășur (Izvor de apă vie)*, *se înferec (Tulnic și Lioara)*, *se-ngreun (Izvor de apă vie)*.

Procedeu frecvent în limba cultă de pe la 1900, utilizarea **timpurilor verbale** joacă un rol covârșitor în specificitatea stilului coșbucian. Întâlnim

- alternanțe ale imperfectului: *sta – stătea (Dragoste învrajbită)*;
- alternanțe ale viitorului: *oi merge, am să merg (Mânioasă)*, *ne vor duce - om avea (Rugămintea din urmă)*
- sporadica utilizare a mai mult ca perfectului perifrastic¹¹: *s-a fost înspăimântat (Fata craiului din cetini)*.

Enalaga este foarte frecventă în opera lui Coșbuc:

*El a-ntrebat pe toți de-a rândul,
Dar nimeni știre nu-i știa.
El pleacă-n urmă la cazarmă
Să afle ce dorea.
(Trei, Doamne, și toți trei)*

*El scoate grabnic un pumnal,
Și-un val de sânge, roșu val
De sânge cald a izvorât*

---

¹⁰ Pompiliu Dumitrașcu, *Contribuții la studiul limbii și al stilului operei poetice a lui George Coșbuc*, în *Studii despre Coșbuc*, Cluj, 1966, p. 224.

¹¹ Particularitate pe care Pompiliu Dumitrașcu o consideră curioasă, de vreme ce în regiunea din care provine poetul, ea este frecventă. „Probabil, caracterul dinamic în general al poeziei coșbuciene nu e prielnic valorificării acestor exprimări analitice, care sunt mult mai potrivite în proză sau în poeziile cu versuri lungi”. (Pompiliu Dumitrașcu, *Contribuții la studiul limbii și al stilului operei poetice a lui George Coșbuc*, în *Studii despre Coșbuc*, Cluj, 1966, p. 226).

*Din nobil-încomatul gât,
Și cade mortul cal.
(El-Zorab)*

În primul caz, poetul alternează perfectul compus cu imperfectul, pentru a trece, în final, la prezent. În al doilea caz, sunt succedate prezentul cu perfectul compus.

Aceeași valoare expresivă o are enalaga și în *Jertfele împăcării*:

*Păreau și teutonii de lupte-acum sătui,
Căci Aripert trimese de mult solia lui
La Tibul pentru pace. Și toate-au fost de bine:
De-atunci trăiesc frățeste oștirile vecine.*

Utilizarea voit greșită a modurilor verbale sporește și ea expresivitatea unui text. Astfel, în versul *Să-l văd venind / Aș mai trăi o viață (Mama)*, Coșbuc folosește prezentul conjunctivului cu un sens ipotetic, fiind un substitut al conjuncției *dacă*. Verbul trece de la modul condițional-optativ (*dacă [de] l-aș vedea*), la conjunctiv. În acest fel, propoziția subordonată regentei *Aș mai trăi o viață*, obține un sens de circumstanțială de scop și nu de condițională (*dacă l-aș vedea venind > să-l văd venind*).

Cu ajutorul verbelor se redă, adesea, o acțiune îndelungată sau nedefinită, generând figuri de stil de genul **eurologiei**: *N-am mers să-i cer, aveam-n-aveam; doară-doară (Dușmancele)*.

Modificările diatezei apar și ele frecvent: *noaptea fu sosită (Din copilărie)*, *Sosit era bătrânul Gruu (Nunta Zamfirei)*, *Ținteș... cu Lia lui sosit a fost (Nunta Zamfirei)*, *[Fiul pașei] Un cal negru-n râu adapă, la piept a pus ea floare (Baladă albaneză)*, *Iar roata se-nvârte nebună!*; *stânge-te, lampo, te stânge! (Fata morarului)*, *Crăiasa în purpur și-n smarald / S-ascunde, nu s-ascunde (Crăiasa zânelor)*, *[copiii] ne cântă [nouă] iubirea [noastră] (Romanță) etc.*

Verbe intransitive devin tranzitive: *îți gemi trupul (Străjerul)*, *cântecul îl tac (Fata morarului)*, *te tremură dorința (Prahova)*, *[neamțul] te răspunde cătană; [mie] nu-mi va bate vântul (Dragostea păcurărească)*, *se uimesc (Zobail) îți temi domnia (Regina ostrogoților) etc.*

Un alt procedeu reprezentativ pentru Coșbuc, atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ, îl reprezintă crearea și utilizarea **expresiilor idiomatice**, îndeosebi cu valoare verbală: *a se da pe brazdă (Vântoasele)*, *a da ortul popii (Dușmancele)*, *a cădea pe gânduri; a face haz (Puntea lui Rumi)*, *a prinde foc cu gura (Rugămintea din urmă)*, *a da rând (Nunta Zamfirei)*, *a fi slab de înger (Dragoste învrăjbită)*, *a-i fi paharul plin (Flăcări potolite)*, *a-și pierde capul (Pașa Hassan)*, *a pune țara la cale (Scara)*, *a trage cu ochiul (Ispita)*, *nu-i modru (Fata craiului din cetini)*, *a scoate din ori (Rândunica)*, *a ține ață (Tulnic și Lioara)*, *a o rupe la fugă, a-și veni în ori, a da de smintă (Cântec [Zice vodă...])*, *a merge cuvânt (Lordul John)*, *a*

începe cuvânt (*Flăcări potolite*), a răsări-n țipet (*Fatma*), a sta căzut pe gânduri; a nu da pace; a-și face singur slujbă (*Dragostea păcurărească*) etc.

Personajele coșbuciene, folosesc limba comună, vorbirea curentă, de aici decurgând abateri de la normă, precum absența oricărui verb conjugat din enunțuri, procedeu care dă naștere **diremei**: *Ce șorț!*; *Ba bine!* (*Dușmancele*), *Lucrul naibii* (*Filozofii și plugarii*) și chiar **monoremei**: *Așa!* (*Un Pipăruș modern*), *Apropos!*; *Cum?!* (*Filozofii și plugarii*).

Expresiile cu **valoare nominală și adverbială** sunt mai rare, dar de o mare putere expresivă: *râd a drag* (*La Paști*), *plâng a jale* (*La Paști*), *cu bănat* (*Flăcări potolite*), *cu buna, de-a poncișul* (*Tulnic și Lioara*), *supărată-a bună seamă!* (*Dragostea păcurărească*) etc.

Pompiliu Dumitrașcu observă și valorile expresive pe care le provoacă **schimbarea valorii gramaticale**¹²: *lungul cel de veci al vremii* (*Din adâncimi*), *viul* (*Crăiasa zânelor*), *știuții mei* (*Prutul*), *temut* (*Moartea lui Fulger*), *cioc-pocul lui* (*Roata morii*), *Și clopote, și plâns, și vai* (*Moartea lui Fulger*), *hristoși să fiți* (*Noi vrem pământ*), *el e om bărbat*; *Se-auzea-n departe tremurat cântarea / Buciumului falnic, ca un psalm în vânt* (*Dragoste învorăbită*).

În privința schimbării categoriei gramaticale, Gabriel Țepelea¹³ menționa că în *Nunta Zamfirei*, verbul la gerunziu *trăsnind*, ar avea, aici, valoare adjectivală, apărând cu sensul de *a fi plin, a fi încărcat*:

De cum a dat în fapt de zori

Veneau, cu fete și feciori,

Trăsnind rădvanele de crai,

Pe netede poteci de plai:

La tot rădvanul patru cai,

Ba patru sori.

Nu vedem în ce ar consta, în cazul de față, valoarea adjectivală a acestui termen. El este un adverb de mod, și nu sugerează cantitatea sau greutatea, cât sonoritatea, zgomotul pe care îl fac rădvanele și dinamica acțiunii, repeziciunea cu care se apropie. Ideea este susținută și potențată de numărul mare al cailor și de calitatea acestora, de soiul lor ales. Nu credem, așadar, că poetul a insistat asupra dublei determinări *rădvanele trăsnind - veneau trăsnind*.

Părțile de vorbire neflexibile au și ele particularitățile lor, de o expresivitate, adesea, neașteptată:

- prepoziția: *nu ești, mamă cu dreptate / Nici la soră, nici la frate* (*Blăstăm de mamă*), *Lenuța cât ce-i vedea* (*Blăstăm de mamă*), *S-opresc turmele-n izvor; Și să las*

¹² *Ibidem*, p. 227.

¹³ Gabriel Țepelea, Gh. Bulgăr, *Limba operelor lui George Coșbuc*, în *Momente din evoluția limbii române literare*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1971, p. 295-296..

fluierul meu / Și să nu mai cânt pe dânsul; Unde n-am cu dor nici frate (Dragostea păcurărească).

- interjecția: **Iat-o!** (Noapte de vară), **Na-le!** (Mânioasă), **E, lasă!** (Nu te-ai priceput), **ba e lat** (Nunta Zamfirei), **Ba lasă, că știu eu ce vreau;** **O, macină grâul mai bine** (Fata morarului), **Ce-artistic, ah!** (Poet și critic), **O, Doamne** (Vântul), **Haid'** (Poet și critic, Cântec [Zice vodă: "Iar la greu"]), **O, pașă;** **O, calul meu!** (El Zorab), **O, du-i cu tine, drag odor** (Moartea lui Fulger), **Și-n grâu, ei, bată-mi-l să-l bată!** (La părau), **Vai, și neamțul nu-i milos;** **Vai, să merg în loc de chin;** **Vai, putea-voi trăi oare;** **Vai, și-n sate până când;** **Vai, și mie-așa-mi lăsar';** **Vai, să mă despart acum;** **Oh, și-apoi... atâta dor;** **Oh, și-acum să dau de greu, Oh, și-apoi să fiu închis** (Dragostea păcurărească) etc.

Efectele stilistice obținute prin abaterile de la normele morfosintactice sunt, de regulă, extrem de expresive și trebuie analizate ca atare, pentru a ne face o imagine completă și corectă asupra modalităților de exprimare ale unui autor.

Bibliografie

Chiorean, Luminița, *Descrierea textuală a pronumelui semiindependent. Secvența "al (a, ai, ale),*

http://www.uab.ro/reviste_recunoscute/philologica/philologica_2002/index7_philologica_2002.php.

Dumitrașcu, Pompiliu, *Contribuții la studiul limbii și al stilului operei poetice a lui George Coșbuc*, în *Studii despre Coșbuc*, Cluj, 1966.

Ion Giurgea, *Originea articolului posesiv-genitival al și evoluția sistemului demonstrativelor* în română,

http://www.academia.edu/5665421/Originea_articolului_posesiv-genitival_al_%C5%9Fi_evolu%C5%A3ia_sistemului_demonstrativelor_%C3%AEn_rom%C3%A2n%C4%83

Munteanu, Ștefan, *Introducere în stilistica operei literare*, Timișoara, Editura de Vest, 1995.

Scriban, Augustin, *Dicționarul limbii românești*, Iași, 1939; București, Editura Saeculum I.O., 2013.

Țepelea, Gabriel, Gh. Bulgăr, *Limba operelor lui George Coșbuc*, în *Momente din evoluția limbii române literare*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1971.